

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์กับการแก้ไขปัญหาสังคมไทย

จำอากาศโทสุธา ทองบุตร

หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา (ภาคพิเศษ)

ศูนย์บัณฑิตศึกษา วิทยาเขตนครราชสีมา

บทคัดย่อ

วิทยานิพนธ์นี้มีวัตถุประสงค์ ๓ ข้อ คือ (๑) เพื่อศึกษาทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในพุทธศาสนา (๒) เพื่อศึกษาปัญหาการขาดหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในสังคมไทย (๓) เพื่อการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาในสังคมไทย ผลการวิจัยพบว่า

ทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน ประโยชน์อันพึงได้รับจากการประกอบกิจการหรือมีอาชีพที่สุจริตถูกต้องทั้งทางกฎหมายและศีลธรรม ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจนั้นเป็นผลที่ได้ทันตาเห็นไม่ต้องรอถึงภายภาคหน้าผลประโยชน์ที่ได้รับจากการประกอบกิจการที่บุคคลใดบุคคลหนึ่งจะได้มาซึ่งประโยชน์นั้น จะต้องแสวงหาอย่างมีหลักการและมีแผนการ ซึ่งหลักการและแผนการนี้ เรียกว่า ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน อันมีอยู่ ๔ ประการ คือ (๑) อุฏฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เลี้ยงชีพด้วยการหมั่น ประกอบการงาน (๒) อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม (๓) กัลยาณมิตตตา คบคนดีไม่คบคนชั่ว (๔) สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์

จากการศึกษาการขาดหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในสังคมไทยพบว่า คนในสังคมไทยขาดความเพียรและถ้าปัจจัยที่แวดล้อมอยู่รอบตัวไม่ได้สร้างความมั่นใจเพียงพอก็จะเกิดความรู้สึกอยากประวิงเวลาที่จะลงมือทำสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้นานออกไปและหากการทำกิจกรรมใดเป็นการเหลือวิสัยเราจะหลีกเลี่ยงไม่ทำสิ่งเหล่านั้น หรือผลัดวันประกันพรุ่งเพื่อยื้อระยะเวลาแห่งความสุขให้ยาวออกไป จนติดเป็นนิสัยของความเกียจคร้าน ซึ่งเป็นการขาดความเพียรในการดำเนินกิจต่างๆ ในชีวิตตน การไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ในสังคมไทยมีผลมาจากคนในสังคมเสพติดในวัตถุนิยม จึงใช้จ่ายทรัพย์สิ้น เงินทองนั้นให้สูญเปล่าไปอันมาจากการไม่รู้จักประหยัดทรัพย์นั้น นับว่าเป็นสิ่งที่ประมาทยิ่งเกิดปัญหาใช้จ่ายเกินรายได้หาเงินไม่พอใช้จ่ายเกิดปัญหา คอร์ปชั่น คดโกง ปล้นจี้ ซึ่งเป็น

ผลกระทบต่อคนที่อยู่ร่วมในสังคมตามมา ปัญหาการคบคนพาลไม่รู้จักรักการคบคนดีเป็นมิตรไม่รู้จักรักเลือกบุคคลที่จะคบหาว่าจะสามารถเกื้อหนุนชีวิตไปในทางที่ดีชักชวนเราไปทำเรื่องที่ไม่ดีไม่สมควรจึงทำให้เสียประโยชน์ในชีวิตทำให้พบกับความเสื่อมเสียของชีวิตไม่มีความพร้อม คือการดำเนินชีวิตและการพัฒนาที่เป็นไปโดยไม่ถูกต้องตามหลักศีลธรรมของพระพุทธศาสนา ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกิดฐานะเป็นผู้ดำเนินชีวิตไม่สมควรดำเนินชีวิตไม่เหมาะสม ไม่สมควรแก่ฐานะไม่ว่าจะมีทรัพย์สินเงินทองมากหรือน้อย คือใช้จ่ายเกินตัวสุรุ่ยสุร่าย ก่อหนี้สินไม่รู้จักรักประมาณตนในการใช้จ่ายทรัพย์ อีกทั้งไม่รู้จักรักกำหนดรายได้และรายจ่ายให้พอดี สมรายได้เพื่อประโยชน์ไว้สำหรับปิ่นปลายของชีวิตตน

การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธรรมมิกัตถประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาในสังคมไทย มีทั้งหมด ๔ ข้อ คือ (๑) การนำหลักอภิญญาสัมปทามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิตการขาดความเพียรเมื่อจะหลีกเลี่ยงพ้นจากความเกียจคร้านนานาประการ ที่เป็นหนทางนำพาให้ชีวิตมีความเสื่อมลง (๒) การนำหลักอารักขสัมปทามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์ คือการใช้จ่ายเงินตามหลักธรรมะคนรู้จักทำมาหาเลี้ยงชีพ การตั้งตนไว้อย่างเหมาะสมกับการรู้จักหาทรัพย์และรู้จักรักษาทรัพย์นั้น (๓) การนำหลักกัลยาณมิตตามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิตการคบคน รู้จักรักเลือกเสวนาบุคคลผู้ทรงคุณทรงปัญญา มีความสามารถซึ่งจะช่วยสนับสนุน ให้ดำเนินก้าวหน้าไปด้วยดี และ (๔) การนำหลักสมชีวิตามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะพยายามใช้จ่ายให้พอเหมาะกับรายได้ของเรา เพราะว่าผู้ใช้จ่ายสุรุ่ยสุร่ายใช้จ่ายเกินฐานะของตัวเองจะต้องรู้จักประหยัดทรัพย์พยายามใช้จ่ายแต่ในสิ่งที่จำเป็นเท่านั้นจึงมีความสุขได้ตามสมควร

ABSTRACT

This thesis had three purposes following as (1) to study of Ditthadhammikatta in Buddhism (2) to study the problem privation of Ditthadhammikatta in Thai Society and (3) to study ways of using Ditthadhammikatta to solve the Problems in Thai society

The results showed that Ditthadhammikatta is a principle in Buddhism that current interest what is called Ditthadhammikatta (because the benefits are already , do not need to be useful and duplicate any two words), or it might be called full Ditthadhammikattasangwattamikadhama 4 that represents fair the benefit of present of a basic health to benefit, to benefit the common view in this country that people wish well honored and friendship etc., which will rank a fairly successful four

reasons : (1) Uthanasapatha is the rule base with the persistent and retirement engagement of work and to be industrious, not lazy in that task include computer monitor to be success (2) Arrakkhasapatha is loving with money to maintain wealth (The acquired with perseverance by the righteous), they keep protecting wealth that they are not completely stolen or destroyed by disasters (3) Kalayanamittata is limiting of dating someone , not good dating generation living in the house or any person shall hold negotiation with people in the home or estate which is a pure behavior and the precepts of faith and wisdom and (4) Samachevita is species that are sufficiently Knowledge of degeneration of wealth and living , not extravagantly wasteful and think with our revenue over expenditure shall be above our income.

The brought of Ditthadhammikatha to solve the problem of Buddhist life in Thai society had 4 points as (1) Uthanasapatha solve the lack of diligence or laziness modified when will escape the evil from various that the key is not lost to the stream objects (2) Arrakkhasapatha solve problems to protect life and property dose not love who are called to find about the property Or money is spent to a good man for living and wealth (3) Kalayanamittata solve life union that good man. There is a good teaching guide, advisors and friends who met a good environment, selection of dialogue or participation among persons who you are his intellectual ability that will help environment and (4) Samachevita solve life for spending as the saving is much needed, normal life without the money and they need to know to be economical what is necessary so happy on conventionally worthy of himself and family.

๑. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สภาพสังคมไทยปัจจุบันเป็นสังคมที่มีความแตกแยกและแตกต่างทางด้านความคิดเป็นอย่างมาก ส่วนใหญ่มีพื้นฐานมาจากการแข่งขันในการดำเนินชีวิตเป็นหลัก เช่น การแข่งขันในการประกอบธุรกิจ สภาวะเศรษฐกิจอุตสาหกรรม และการเกษตร โดยมีระบบทุนนิยมสากลเป็นพื้นฐาน ซึ่งสิ่งเหล่านี้สังคมไทยได้มีการเปลี่ยนแปลงพัฒนาไปตามกาลเวลาแห่งยุคสมัยอย่างรวดเร็ว จึงเป็นเหตุให้มนุษย์แข่งขันกันเองมากขึ้นเรื่อยๆ เพื่อหวังว่าคุณภาพชีวิตของตนเองจะดีขึ้น โดยมีทรัพย์สิน

เงิน ทอง ลาภ ยศ เป็นตัวขับเคลื่อน เป็นรางวัล เป็นผลตอบแทนให้แก่ชีวิตตน จึงเป็นผลทำให้เกิดความทุกข์ทางกาย ทุกข์ทางใจตามมา เมื่อสิ่งต่างๆไม่เป็นไปตามตั้งใจหวัง อีกทั้งขีดจำกัดในการเลือกประกอบอาชีพที่ต่างกันไม่ว่าจะเป็นในเรื่องของการศึกษา ฐานะทางครอบครัวหรือช่องทางในการเลือกที่แตกต่างกันในการหาปัจจัย ๔ ให้เพียงพอถ้าจะมองย้อนกลับมาสู่ตัวของบุคคลนั้นก็ควรที่จะต้องสมบูรณ์ถึงพร้อมด้วย ความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ถึงพร้อมด้วยการรักษา รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงานอันตนหามาได้ ถึงพร้อมด้วยการคบคนดีเป็นมิตร รู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อยู่อาศัย และมีความเป็นอยู่เหมาะสม รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีพ แต่พอดี ซึ่งถ้าบุคคลนั้นขาดคุณสมบัติดังที่กล่าวมาก็จะก่อให้เกิดความทุกข์ ดิ้นรนแสวงหา ในเรื่องนี้ สอดคล้องกับหลักคำสอนของ องค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ทรงชี้แนะแนวทางเรื่องนี้ไว้ใน หลักทฤษฎัมมิกัตถะ ประโยชน์ ซึ่งหมายถึง หลักธรรมที่เป็นไปเพื่อประโยชน์ในปัจจุบัน หรือหลักธรรมอันอำนวยประโยชน์สุขขั้นต้น อันได้แก่ (๑) อุฏฐานสัมปทา คือ ถึงพร้อมด้วยความหมั่นความขยันหมั่นเพียรในการปฏิบัติหน้าที่การงาน ประกอบอาชีพอันสุจริตมีความชำนาญรู้จักใช้ปัญญาสอดส่องตรวจตราหา อุบายสามารถจัดดำเนินการให้ได้ผลดี (๒) อารักขสัมปทา คือ ถึงพร้อมด้วยการรักษา รู้จักคุ้มครองเก็บรักษาโภคทรัพย์และผลงานอันตนได้ทำไว้ด้วยความขยันหมั่นเพียรโดยชอบธรรม ด้วยกำลังงานของตน ไม่ให้เป็นอันตรายหรือเสื่อมเสีย (๓) กัลยาณมิตตา คือ คบคนดีเป็นมิตร รู้จักกำหนดบุคคลในถิ่นที่อาศัย เลือกเสวนาสำเนียงศึกษาเยี่ยงอย่างท่านผู้ทรงคุณมีศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา (๔) สมชีวิตา คือ มีความเป็นอยู่เหมาะสม คือ รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายเลี้ยงชีพแต่พอดี มิให้ฝืดเคืองฟุ่มเฟือย หารายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดเก็บไว้ หลักธรรมหมวดนี้ เรียกกันสั้นๆว่า ทฤษฎัมมิกัตถะ^๑ หลักทฤษฎัมมิกัตถะประโยชน์ที่ปรากฏในพระพุทธศาสนา คือ ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน หมายถึง ประโยชน์อันพึงได้รับจากการประกอบกิจการหรืออาชีพที่สุจริต ถูกต้องทั้งทางกฎหมายและศีลธรรม ผลประโยชน์ที่ได้จากการประกอบกิจนั้น

ดังนั้น ผู้วิจัยมีความสนใจการศึกษาเรื่องทฤษฎัมมิกัตถะประโยชน์ในพุทธศาสนา เป็นคุณประโยชน์ที่มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตของคนในสังคมไทย หากคนในสังคมไทยมีความเข้าใจในหลักธรรมทฤษฎัมมิกัตถะประโยชน์แล้ว ยังสามารถนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อแก้ไข

^๑ ๐.อุฎฐก (ไทย) ๒๓/๑๔๔/๒๘๙.

และป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นหรือกำลังจะเกิดขึ้นจากการดำเนินชีวิตเพื่อให้เกิดประโยชน์และความสุข
ในชีวิตที่ดีงามและถูกต้องในสังคมไทยต่อไป

๒. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- ๑.๒.๑ เพื่อศึกษาหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในพุทธศาสนา
- ๑.๒.๒ เพื่อศึกษาปัญหาการขาดหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในสังคมไทย
- ๑.๒.๓ เพื่อศึกษาการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาในสังคมไทย

๓. วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยศึกษาค้นคว้าข้อมูล
ทางเอกสาร ซึ่งมีลำดับขั้นตอนดังนี้

ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นปฐมภูมิคือ พระไตรปิฎกฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พุทธศักราช ๒๕๓๘

ศึกษาข้อมูลจากเอกสารชั้นทุติยภูมิคืออรรถกถา ตำราและหนังสือสำคัญทาง
พระพุทธศาสนา ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนทั้งศึกษาผลงานวิจัย และเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยนี้

วิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากการศึกษามาจัดลำดับและอธิบายความตามหลักการ และเหตุผล
เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย

นำเสนอผลการวิจัยโดยวิธีพรรณนาวิเคราะห์

๔. สรุปผลการวิจัย

จากการศึกษา การประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์กับการแก้ไขปัญหาสังคมไทย
สรุปความได้ดังนี้

๑. หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ที่ปรากฏในพุทธศาสนา

ทฤษฎีธัมมิกัตถ หมายถึง ธรรมที่เป็นไปเพื่อให้ได้มาซึ่งประโยชน์ในปัจจุบัน อันมีอยู่ ๔
ประการ

๑.๑ อุภูฐานสัมปทา ถึงพร้อมด้วยความหมั่น เช่นขยันหมั่นเพียร เลี้ยงชีพด้วยการหมั่น ประกอบการงาน เป็นผู้ขยันไม่เกียจคร้านในการงานนั้น ประกอบด้วยปัญญาเครื่องสอดส่องอันเป็น อุบายในการงานนั้น ให้สามารถทำได้สำเร็จ

๑.๒ อารักขสัมปทา ถึงพร้อมด้วยการรักษาโภคทรัพย์ที่หามาได้ด้วยด้วยความขยันหมั่นเพียร โดยชอบธรรม เขารักษาคุ้มครองโภคทรัพย์เหล่านั้นไว้ได้พร้อมมูล ไม่ให้ถูกลัก หรือทำลายไปโดยภัย ต่างๆ

๑.๓. กัลยาณมิตตตา คบคนดี ไม่คบคนชั่ว อยู่อาศัยในบ้านหรือนิคมใด ย่อมดำรงตนเจรจา สนทนากับบุคคลในบ้านหรือนิคมนั้น ซึ่งเป็นผู้มีสมาจารบริสุทธ์ ผู้ถึงพร้อมด้วยศรัทธา ศีล จาคะ ปัญญา

๑.๔. สมชีวิตา อยู่อย่างพอเพียง รู้ทางเจริญทรัพย์และทางเสื่อมแห่งโภคทรัพย์ แล้วเลี้ยง ชีพพอเหมาะ ไม่ให้สุรุ่ยสุร่ายฟุ่มเฟือยนัก ไม่ให้ฝืดเคืองนัก ด้วยคิดว่า รายได้ของเราจักต้องเหนือ รายจ่าย และ รายจ่ายของเราจักต้องไม่เหนือรายได้

๒. ปัญหาการขาดหลักทฤษฎีธรรมมีกัตถประโยชน์ในสังคมไทย

ปัญหาชีวิตในสภาพสังคมปัจจุบันแบ่งออกเป็น ปัญหาชีวิตส่วนตัวของบุคคล ดังนี้

๒.๑. ปัญหาเกี่ยวกับสุขภาพ เป็นปัญหาทางด้านร่างกาย คือความไม่สมบูรณ์ของร่างกาย เช่น การเจ็บป่วย ไม่แข็งแรง เกิดเป็นโรคร้ายต่างๆ เช่น โรคหัวใจ โรคมะเร็ง โรคเอดส์ เป็นต้น ซึ่งอาจมีสาเหตุมาจากหลายประการ เช่น มลพิษในสิ่งแวดล้อม ที่เกิดจากการประกอบอาชีพต่างๆ นอกจากนี้ก็คือ ความไม่รู้ที่นำไปสู่พฤติกรรมที่มีการเสี่ยงต่อโรคแล้วรักษาไม่หายขาด เมื่อก้าวโดย สรุปลแล้วก็คงสรุปลงได้ ๒ โรค คือ โรคทางกายและโรคทางใจ

๒.๒. ปัญหาเกี่ยวกับการศึกษา ปัญหานี้เป็นปัญหาที่ขึ้นอยู่กับผู้เล่าเรียนศึกษาเอง ซึ่งอาจมี หลายสาเหตุ เช่น ภาวะแห่งจิตใจของผู้เล่าเรียน โดยเฉพาะในช่วงที่เป็นวัยรุ่นมักอยู่ในสภาพการ เปลี่ยนแปลงทั้งร่างกายและจิตใจรุนแรง หรือสุขภาพ สติปัญญาของผู้เล่าเรียนศึกษาเอง โดยทั่วไป คนเราเกิดมามีสติปัญญาและความเฉลียวฉลาดไม่เท่าเทียมกัน บางคนมีสติปัญญาสูงหรือ บาง คนมีสติปัญญาปานกลาง และบางคนมีสติปัญญาโง่มาแต่กำเนิด ช่วยตัวเองไม่ได้ บางคนก็สติปัญญาที่ เล่าเรียนไม่ได้ ความจำไม่ดี เรียนไม่ทันเพื่อน ไม่เข้าใจบทเรียน ทำให้เกิดปัญหาในการเรียน เกิด ความวิตกกังวล มีปมด้อยในชั้นเรียน แล้วเกิดความเบื่อหน่ายในการเรียนผลสุดท้ายก็หนีโรงเรียนไป เที่ยวสำส่อนและกลายเป็นเหยื่อแห่งความชั่วร้าย โดยอาจถูกเพื่อนชั่วชักนำให้เห็นผิดเป็นชอบ

กลายเป็นผู้กระทำผิดกฎหมายไปก็มี ซึ่งปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาเป็นปัญหาสำคัญอย่างยิ่งที่ส่งผลต่อการเลือกประกอบสัมมาอาชีพของบุคคลนั้นในอนาคตต่อไป

๒.๓. ปัญหาเกี่ยวกับหน้าที่การงาน เป็นปัญหาที่สำคัญมากอีกปัญหาหนึ่งของชีวิตและสังคม ปัญหาการทำงานนี้ขึ้นอยู่กับบุคคลผู้ปฏิบัติงาน ถ้าบุคคลเกียจคร้าน ขาดความรับผิดชอบ เหนื่อยหน่าย ท้อแท้ หรือบุคคลที่ทำงานเพื่อตั้งหน้าตั้งตาอวดโอ้อวดผลประโยชน์เข้าตนเองหรือบุคคลใดก็ตามที่เริ่มเบื่อหน่ายต่อการทำงาน นั้นเป็นสัญญาณอันตรายบ่งบอกว่าบุคคลนั้นเริ่มมีสุขภาพจิตใจที่ไม่ดี ปรับตัวไม่ได้ในสังคม คนที่มีสุขภาพร่างกายและสภาพจิตใจดีจะรักการทำงาน ยิน รับผิดชอบต่องานที่ได้รับมอบหมาย ต้องการเห็นความก้าวหน้าของงานและจะรู้สึกมีความสุขกับการทำงานที่ตนได้กระทำให้ ลุ่ล่งไป ดังนั้น คนกับงานจึงเป็นของคู่กัน แม้แต่พระพุทธองค์ยังทรงตรัสว่า “สัตว์โลกย่อมเป็นไปด้วยการงาน”

๒.๔. ปัญหาเกี่ยวกับครอบครัว อันเกิดจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้นำพาเอาสัมพันธภาพระหว่างสมาชิกในครอบครัวไปด้วย แต่ที่สำคัญการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว ได้เบียดบังจริยธรรมในจิตใจให้หายไปจากจิตสำนึกของสมาชิกในครอบครัว กล่าวคือ จากที่เคยเป็นบุคคลกตัญญูกตเวที โดยไม่ย่อท้อก็เปลี่ยนเป็นการกระทำเฉพาะในวาระที่สำคัญเท่านั้น เพราะความเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสโลก เป็นเหตุให้จริยธรรมในจิตใจมีค่าน้อยลง ในขณะที่เดียวกันปัญหาทางสังคมก็ปรากฏเป็นเงาตามตัว เช่น ปัญหาคนชราถูกทอดทิ้งให้ผจญกับชะตากรรมตามลำพัง สายสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตรธิดาเริ่มหายไปจากครอบครัว เช่น ความรัก ความห่วงใย ความเอื้ออาทรต่อกันขาดหายไป กล่าวคือ บุตรธิดาต้องการสิ่งหนึ่ง ในขณะที่บิดา มารดาก็พยายามแสวงหาและมอบให้ในสิ่งที่บุตรธิดาไม่ต้องการ ทั้งนี้จึงเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาต่างๆมากมาย

๒.๕. ปัญหาเกี่ยวกับความยากจน ความยากจน คือสภาพของการดำรงชีวิตของบุคคล ซึ่งมีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย และไม่สามารถบำบัดความต้องการทั้งร่างกายและจิตใจ จนเป็นเหตุให้บุคคลนั้นมีสภาพเป็นอยู่ต่ำกว่าระดับมาตรฐานที่สังคมวางไว้ ดังนั้น ความยากจนก็คือสภาวะที่มีความขาดแคลนปัจจัยทางเศรษฐกิจที่จำเป็นขั้นพื้นฐาน เช่น การขาดแคลนเงินตราที่จะนำมาใช้จ่ายในชีวิตประจำวัน

ปัญหาการขาดความเพียร

ปัญหาการขาดความเพียรของมนุษย์ในสังคมไทย สามารถอธิบายเป็นปัจจัยสิ่งแวดล้อมที่ทำให้เกิดปัญหาการขาดความเพียร แบ่งได้ดังนี้ (๑) ความอ่อนเปลี้ย (๒) ความต้องการความสุขสบาย (๓) ความกลัวความล้มเหลว (๔) พันธกรรม และสารเคมีในสมอง (๕) การขาดแรงจูงใจ

ปัญหาการขาดความเพียรของมนุษย์ในทางพระพุทธศาสนา อธิบายการขาดความเพียรในการทำงานเลี้ยงชีพด้วยการหมั่นประกอบการทำงาน เป็นเหตุแห่งความเกียจคร้าน เป็นผลนำมาถึงความย่อถ้อยในทรัพย์ ในอบายมุข ๔ ว่า (๑) เป็นนักเลงหญิง (๒) เป็นนักเลงสุรา (๓) เป็นนักเลงการพนันและ(๔) คบคนชั่วเป็นมิตร รวมถึงเหตุของการขาดความเพียรไว้ใน นิ वर्ณ ๕ ดังนี้ (๑) กามฉันท (๒) พยาบาท (๓) ถีนมิทธะ (๔) อุทธัจจกุกกุกจะ (๕) วิจิกิจฉา

ปัญหาการไม่รู้จักประหยัดทรัพย์

ปัญหาการไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ไว้ดังนี้ พฤติกรรมในการดำเนินชีวิตตามกฎการไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ทั้ง ๘ ข้อ คือ (๑) จ่ายมากกว่าเงินที่หามาได้ (๒) ซื้อแต่ของที่ไม่น่าจำเป็น (๓) ซื้อของไม่คำนึงถึงมูลค่ากับคุณค่า (๔) ไม่ลงทุนเพื่อคุณภาพ (๕) ไม่คำนึงถึงความจำเป็นจริง ๆ ของตนเอง (๖) การยึดติดกับยี่ห้อสินค้า (๗) ซื้อของด้วยความใจร้อน (๘) ไม่ตรวจสอบใจว่าอยากซื้อหรือไม่ ปัญหาการไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ในทางพระพุทธศาสนาอธิบายหลักและเหตุผลของปัญหาการไม่รู้จักประหยัดทรัพย์ไว้ใน อบายมุข ๖ ดังนี้ (๑) ติดสุราและของมีนเมา(๒) ชอบเที่ยวกลางคืน (๓) ชอบเที่ยวดูการละเล่น (๔) ติดการพนัน (๕) คบคนชั่ว (๖) เกียจคร้านการทำงาน

ปัญหาการคบคนพาล

คนพาล ในทางพระพุทธศาสนากล่าวถึง คนที่มีใจขุนมัวเป็นปกติ เป็นผลให้มีความเห็นผิด ยึดถือค่านิยมผิด ๆ และมีวินัยฉัยเสีย คือไม่รู้ว่าจะไรดี อะไรชั่ว อะไรควร อะไรไม่ควร ลักษณะคนพาล คือ (๑) ชอบคิดชั่วต่ำเป็นปกติวิสัย (๒) ชอบพูดชั่วต่ำเป็นปกติวิสัย (๓) ชอบทำชั่วเป็นปกติวิสัย ปัญหาการคบคนพาล คือ ไม่รู้จักการคบคนดีเป็นมิตร ไม่รู้จักเลือกบุคคลที่จะคบหาว่าจะนำชีวิตของเราไปในทิศทางใด โทษของการคบคนพาล (๑) ย่อมถูกชักจูงนำไปในทางที่ผิด (๒) ย่อมเกิดความหายนะ การงานล้มเหลว(๓) ย่อมถูกมองในแง่ร้าย ไม่ได้รับความไว้วางใจจากบุคคลทั่วไป (๔) ย่อมอึดอัดใจ เพราะคนพาลแม้เราพูดดี ๆ ด้วยก็โกรธ (๕) หมุ่นคะยอมนต์แตกความสามัคคี เพราะ

การยุบและไม่ยอมรับฐานะเบียบวินัย (๖) ภัยอันตรายต่าง ๆ ย่อมไหลเข้ามาหาตัว (๗) เมื่อละโลกแล้ว ย่อมมีอบายภูมิเป็นที่ไป

ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ

ปัญหาการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ คือใช้จ่ายเกินตัว สรุ่ยสรุ่ย ก่อหนี้สิน คือไม่รู้จักประมาณ ในการใช้จ่ายทรัพย์เพื่อดำรงชีพตามสมควรแก่ฐานะของตนเอง อีกทั้งไม่รู้จักกำหนดรายได้และรายจ่ายและไม่อยู่แบบพอดี สมรายได้ มิให้ฝืดเคืองหรือฟุ่มเฟือย ให้มีรายได้เหนือรายจ่าย มีประหยัดไว้สำหรับปั้นปลายของชีวิต จะได้ไม่ลำบากในทางพระพุทธศาสนา กล่าวถึงความสุขของผู้ครองเรือน อันเป็นความสุขที่ไม่มีโทษ ๔ อย่าง คือ (๑) สุขเกิดแต่ความมีทรัพย์ (๒) สุขเกิดแต่การใช้ทรัพย์ (๓) สุขเกิดแต่ความไม่เป็นหนี้ (๔) สุขเกิดแต่ความประพฤติที่ไม่มีโทษ คือประพฤติแต่สุจริตธรรม

แนวทางการประยุกต์ใช้หลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาในสังคมไทย

ผู้วิจัยได้สรุปเนื้อหาการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์ในการแก้ไขปัญหาในสังคมไทยไว้ดังนี้

๑. การนำหลักอภิญญาสัมปทามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิตการขาดความเพียร

วิธีการแก้ปัญหาคาดความเพียรในทางพระพุทธศาสนา โดยใช้หลักขรรยาวาธรรม ๔ ประการ คือ (๑) สัจจะ มีความซื่อสัตย์เป็นพื้นฐาน (๒) ทมะ ฝึกตน ช่มจิต และรักษาใจ (๓) ขันติ มีอดทน (๔) จาคะ มีความเสียสละ แก้ไขการขาดความเพียรด้วยหลักอิทธิบาท ๔ คือ (๑) ฉันทะ ความพอใจรักใคร่ในสิ่งนั้น (๒) วิริยะ ความพากเพียรในสิ่งนั้น (๓) จิตตะ ความเอาใจใส่ ฝักใฝ่ในสิ่งนั้น (๔) วิมังสา ความหมั่นสอดส่องในเหตุผลของสิ่งนั้น และแก้ไขการขาดความเพียรด้วยหลักปธาน ๔ หรือที่มีชื่อเรียกว่า ความเพียร ๔ ประการ คือ (๑) สัจวรปธาน คือ ความเพียรระวังยับยั้งปัญหาที่ยังไม่เกิดขึ้น ไม่ให้เกิดขึ้น (๒) ปหานปธาน คือ มีความเพียรที่จะละหรือกำจัดปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วให้หมดไป (๓) ภาวนापธาน คือ มีความเพียรที่จะสร้างทำความดีที่ยังไม่ได้ทำให้เกิดมีขึ้น (๔) อนรุรักษापธาน คือ มีความเพียรที่จะรักษาความดีที่ได้ทำแล้วให้มั่นคงอยู่

๒. การนำหลักอารักขสัมปทามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์

ด้วยการวางแผนในการดำเนินชีวิตที่ชอบธรรมควรมีไว้ ๓ ประการ คือ (๑) การมีแผนเกี่ยวกับชีวิต (๒) การมีหลักในการสร้างชีวิต (๓) การมีจิตใจแน่วแน่ในจุดหมายที่ติงาม รวมถึงวิธีการเก็บออมทรัพย์ ๔ ประการ คือ (๑) ขยันหาทรัพย์(๒) รู้จักเก็บ (๓) ไม่ประมาทมัวเมาหลุ่มหลงไปกับสิ่งยั่วชวนต่างๆ (๔) เลี้ยงชีวิตพอสมควร และความรู้จักพอประมาณ คือ ความพอดีตามมีตามได้ กล่าวถึงการนำหลักอารักขสัมปทามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิตการไม่รู้จักรักษาทรัพย์ ในเรื่องความสันโดษ นิยามความหมายได้ ๓ อย่าง (๑) ความยินดี พอใจ ด้วยปัจจัยของตน (๒) ความยินดีด้วยปัจจัยที่มีอยู่ (๓) ความยินดีโดยอาการอันสม่าเสมอ

๓.การนำหลักกัลยาณมิตตามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิตการคบคนพาล

ในทางพระพุทธศาสนาใช้หลักธรรมในการคบมิตรตามหลักจักรธรรม ๔ คือ (๑) ปฏิรูป-เทสวาสะ คือ การอยู่ในถิ่นที่ดีที่เหมาะสม (๒) สัมปยุตฺตสหายะ คือ การคบกับสัตบุรุษ คบคนดีและเว้นคนชั่ว (๓) อุตตสัมมาปณิธิ คือ การตั้งตนไว้ชอบทั้งทางโลกและทางธรรม (๔) ปุพเพกตปุญญาตา คือ ความเป็นผู้ได้ความดีไว้แล้ว มีพื้นเดิมดี ส่วนสำคัญในการคบมิตรเป็นไปด้วยดีไม่มีอุปสรรคปัญหาใด ๆ การประพฤติปฏิบัติหน้าที่ต่อกันระหว่างมิตรนั้น คือการปฏิบัติหน้าที่อย่างถูกต้องสมบูรณ์ตามหลักทศ ๖ ที่ทางพระพุทธศาสนาได้กล่าวไว้ ประกอบด้วยหลักการดังนี้คือ (๑) ทิศเบื้องหน้า (ปรัตถิมทิศ) คือ การประพฤติปฏิบัติต่อกันระหว่างมารดาบิดากับบุตรธิดา (๒) ทิศเบื้องขวา (ทักษิณทิศ) คือ การประพฤติปฏิบัติต่อกันระหว่างครูอาจารย์กับศิษย์ (๓) ทิศเบื้องหลัง (ปัจฉิมทิศ) คือ การประพฤติปฏิบัติต่อกันระหว่างสามีกับภรรยา (๔) ทิศเบื้องซ้าย (อุตตฺรทิศ) คือ การประพฤติปฏิบัติต่อกันระหว่างมิตรสหาย (๕) ทิศเบื้องล่าง (เหมฐฐิมทิศ) คือ การประพฤติปฏิบัติต่อกันระหว่างนายจ้างกับลูกจ้าง (๖)ทิศเบื้องบน (อุปริมทิศ) คือ การประพฤติปฏิบัติต่อกันระหว่างนักบวชกับคฤหัสถ์

๔.การนำหลักสมชีวิตามาประยุกต์ใช้กับการแก้ปัญหาชีวิตการใช้จ่ายทรัพย์เกินฐานะ

ในทางพระพุทธศาสนาใช้ สัมปยุตธรรม มี ๗ ประการคือ (๑) ธัมมัญญตา ความเป็นผู้รู้จักเหตุ (๒) อุตถัญญตา รู้ความมุ่งหมายและรู้จักผล (๓) อุตตัญญตา รู้ตน (๔) มัตตัญญตา รู้ประมาณ

(๕) กาลัญญุตตา กาล (๖)ปริสัจญุตตา รู้ชุมชน (๗) บุคคลัญญุตตา รู้บุคคล และการอภิมภรพที่ จะ ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวเอง ๔ ประการคือ (๑) ต้องรู้จักเพิ่มพูนรายได้ (๒) ต้องปลูกฝังนิสัยการเก็บออม (๓) รู้จักทำงานประมาณวางแผนการใช้เงิน (๔) รู้จักสงเคราะห์คนอื่นเท่าที่จำเป็น

บรรณานุกรม

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปิฎก ๒๕๐๐.

กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.

————— . พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ

สมเด็จพระสังฆราช สกลมหาสังฆปริณายก, ชีวิตนี้น้อยนัก, (กรุงเทพมหานคร: อู่การพิมพ์, ๒๕๕๑).

พุทธทาสภิกขุ, หลักปฏิบัติที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา, (กรุงเทพมหานคร : ธรรมสภา, ๒๕๕๒).

พระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต), ธุระกิจฝ่าวิกฤต. พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพ ฯ : มูลนิธิพุทธธรรม, ๒๕๕๔).

————— . (ป.อ.ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๓).

(๒) วิทยานิพนธ์

พระครูโพธิธรรมานุกูล (บรรเทา ชุติน), “ศึกษาแนวทางการนำหลักทฤษฎีธัมมิกัตถประโยชน์เพื่อแก้ปัญหาชีวิตของพุทธศาสนิกชนในสังคมไทยปัจจุบัน”, วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพระพุทธศาสนา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๕๔).

พระมหาประทีป พรหมสิทธิ์, “การศึกษาเชิงปรัชญาเรื่องเศรษฐกิจพอเพียง”, รายงานการศึกษาอิสระปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาปรัชญา, (บัณฑิตวิทยาลัย : มหาวิทยาลัยขอนแก่น, ๒๕๕๕).